

PÄÄSIÄISEN AJANKOHTA JA SUOMEN ORTODOKSIT

TT Hannu Pöyhönen

Kristuksen ylösnousemusjuhla, Herran pyhä pääsiäinen on takana. Valoisan ilon lisäksi sen vietto on jälleen kerran tuonut esiin myös yhden Ortodoksisen kirkon syvän vamman – sen, että Suomessa vietetään pääsiäistä irrallaan muusta ortodoksisesta kirkkoperheestä. Tämä ei ole pikkuseikka vaan suuri identiteettikysymys. Keitä me suomalaiset ortodoksit itse asiassa olemme? Nivellymmekö me ortodoksiseen itään vain protestanttiseen länteen? Haluammeko me elää todeksi koko perintömme?

Pääsiäisen määrittelyyn liittyvä ongelma on Kirkossa vanha. Ensimmäisinä kristillisinä vuosisatoina juhlan ajankohta vaihteli hieman paikkakunnittain. Vähän-Aasian kristityt viettivät sitä samanaikaisesti juutalaisten kanssa nisankuun 14. päivänä, sattuipa se mille viikonpäivälle tahansa. Muualla idässä taas pääsiäistä vietettiin mainittua päivää seuranneena sunnuntaina.

Koska Kristuksen kuolema ristillä katsottiin juutalaisten pääsiäisen täyttymykseksi, varhaisessa kirkossa muodostui periaatteeksi, että kristillisen pääsiäisen pitää ajallisesti seurata juutalaista edeltäjänsä.

Maailmanlaajuisesti pääsiäiskiista saatiin ratkaistua ensimmäisessä ekumeenisessa kirkolliskokouksessa Nikeassa vuonna 325. Sen jälkeen myös Vähä-Aasia mukautui muualla vallalle tulleeseen käytäntöön. Asian tärkeyttä kuvastaa se, että toisen ekumeenisen kirkolliskokouksen seitsemäs sääntö käsittelee päätökseen mukautumattomia skismaatikkoina tai suorastaan harhaoppisina, jotka otetaan takaisin kirkolliseen yhteyteen pyhän öljyllävoitelun sakramentin kautta.

Uusi ajanlaskuun liittyvä hajaannus

Ortodoksisen maailman uusi hajaannus ajanlaskussa tapahtui 1923. Tuolloinen ekumeeninen patriarkka Meletios IV haaveili idän ja lännen kristillisyyden yhdentymisestä. Hän pyrki vauhdittamaan tätä uudella ns. meletiaanisella kalenterilla, joka on lähes yhtenevä lännessä 1500-luvun lopulla käyttöön otetun ns. gregoriaanisen kalenterin kanssa. Meletiaaninen kalenteri hyväksyttiin Konstantinopolissa 5.6.1923 pidetyssä ortodoksisten kirkkojen kokoontumisessa, jossa tosin ei ollut läsnä esimerkiksi suurin ortodoksinen paikalliskirkko eli Moskovan patriarkaatti.

Päätös ei saanut kirkkokansan kannatusta varsinkaan Balkanilla. Tämän vuoksi Meletiuksen seuraaja, patriarkka Gregorios VII joutui vielä samana vuonna kehottamaan eri maiden paikalliskirkkoja noudattamaan vanhaa eli ns. juliaanista kalenteria.

Myös Suomen ortodoksinen kirkko sai 1923 patriarkka Gregoriokselta kirjeen. Siinä Suomelle annettiin erityislupa noudattaa meletiaanista kalenteria. Samalla edellytettiin, että pääsiäistä vietetään juliaanisen kalenterin mukaan yhdessä muun ortodoksisen maailman kanssa.

Erityislupa ei riittänyt suomalaisille vaan he vaativat poikkeuslupaa myös pääsiäisen viettämiseen vedoten maan olosuhteista johtuviin käytännön ongelmiin. Lupa saatiinkin, mutta vuodeksi kerrallaan. Luvan kysyminen on 1930-luvulta lähtien jostain syystä pysyvästi unohtunut – samoin kuin meletiaanisen kalenterin mukainen pääsiäisen noudattaminenkin niinä harvoina kertoina, kun se poikkeaa gregoriaanisesta kalenterista (ks. Aamun Koitto 7/1996, s. 28 ja 34).

Läntinen pääsiäinen kanonien vastainen

Gregoriaaninen kalenteri on pääsiäisen suhteen Kirkon kanonien vastainen, sillä monessa tapauksessa se edeltää juutalaisten pääsiäistä. Näin kävi esimerkiksi vuosien 1851–1950 välisenä satavuotisjaksona 15 kertaa, minkä lisäksi juhlapäivä osui joitakin kertoja vielä samallekin päivälle.

Tästä johtuen ei ole ollenkaan hämmästyttävää, että muiden maiden ortodoksit kritisoivat kovasti Suomessa vallitsevaa pääsiäiskäytäntöä kieltäen tällä perusteella jopa Kirkkomme papistoa osallistumasta jumalanpalvelusten toimittamiseen mm. Venäjällä ja paikoin Athosvuorella. Heidän menettelynsä on varsin ymmärrettävää, mikäli Antiokiassa 341 pidetyn paikallissynodin 1. säännön koko Kirkkoa velvoittavaksi tarkoitettu teksti otetaan vakavasti: “Kaikki, jotka uskaltavat rikkoa Jumalan rakastaman kuningas Konstantinoksen läsnä ollessa Nikeassa kokoontuneen pyhän ja suuren synodin määräyksen, joka koskee pelastavan pääsiäisen pyhää juhlaa, olkoon – ja tämä sanottakoon maallikoista – yhteyden ulkopuolella ja Kirkosta erotetut, jos he jatkuvasti riitelevät ja vastustavat hyvin säädettyjä asioita. Mutta jos joku Kirkon esimiehistö – piispa, pappi tai diakoni – tämän määräyksen jälkeen uskaltaa kansoille turmelukseksi ja kikoille epäjärjestykseksi noudattaa omia tapojaan ja viettää pääsiäistä juutalaisten kanssa, hänet on pyhä synodi tästä lähtien tuominnut Kirkon ulkopuolelle. Hän ei nimittäin liisää vain omia syntejään vaan aiheuttaa monille turmeluksen ja tuhon. Eikä synodi erota virasta ainoastaan heitä vaan myös ne, jotka rohkenevat erottamisen jälkeen olla tekemisessä erotettujen kanssa. Virasta erotetut olkoot myös ilman sitä kunniaa, josta pyhä kanoni ja Jumalan papisto ovat tulleet osallisiksi.”

Keskustelun ja toiminnan aika

“Uuden ajanlaskun” käyttöönotto on hajottanut kohtalokkaalla tavalla Ortodoksisen kirkon. Näin on käynyt myös Suomessa, jossa erityisesti sen rajoituksetonta noudattamista eli kanonien vastaista pääsiäisen viettoa kritisoineet on historian varrella käsittämättömästi leimattu vastuuntunnottomiksi häiriköiksi.

Kirkolliseen ajanlaskuumme liittyvä ongelmallisuus ei kuitenkaan saa olla tabu – ei ainakaan tänään, jolloin maailma on kutistunut ja astunut aivan kotimme kynnykselle. Mitä enemmän matkustamme ja olemme yhteydessä muualla asuviin ortodokseihin, sitä syvemmin tulemme tietoisiksi omasta erilaisuudestamme ja meihin kohdistuvasta ankarasta kritiikistä.

Maallemme on koittanut keskustelun ja toiminnan aika. Ellemme ole valmiita tähän, emme ainoastaan lykkää ongelmaa tuonemmaksi vaan samalla vahingoitamme itseämme Kirkkona, koska me tällöin teemme passiivisen ratkaisumme täydellä ymmärryksellä ja olemme siten vastuunalaisia tilanteesta.

Jos Suomen ortodoksinen kirkko pyrkii syvälle luotaavaan hengelliseen uudistukseen, jos se toivoo alueelleen luostareita ja niihin kilvoittelijoita ja jos se kaipaa paikallisia ohjaajia ja pyhiä, silloin sen todellisuutta tulee epäilemättä elähdyttää se kokosydäminen rakkaus Jumalaan, joka ilmenee mm. 1400-luvulla eläneen pyhän Simeonin, Tessalonikin arkkipiispan kirjeestä eräälle kreetalaiselle papille:

“Sain sinun, Jumalaa rakastavan, minulle lähettämäsi kirjeet, joiden lukeminen tuotti minulle suurta iloa, koska niitä sävytti kauttaaltaan rakkaus. Joskin sinun minusta lausumasi sanat ylittävätkin ansioni, tunnen sinua kohtaan kiitollisuutta näistä kolmesta syystä. Ensinnäkin siksi, ettet sinä nöyryyden säilyttääksesi jätä kysymättä asioita minulta, vaikka itse oletkin saavutta-

nut kunnioitetun iän ja olet sivistynyt. Toiseksi olen kiitollinen, koska tunnet palavaa kiinnostusta kirkollista lainsäädäntöä kohtaan, ja kolmanneksi, koska myös riennät korjaamaan sitä, missä Kirkon kanoninen perinne ei nykyisellään toteudu. Nämä kaikki todistavat, miten tunnontarkasti sinä huolehdit siitä, mikä on hyvää ja jumalallista, sekä osoittavat uskosi Kirkon pyhien dogmien erehtymättömyyteen ja halusi säilyttää sen piirissä jo ammuin sitten omaksutut tavat. Lisäksi ne selvästi paljastavat sinun elävän hurskaasti, kuten aivan erityisesti Kristukselle omistautuneiden pappien pitääkin. On syytä rukoilla, että sinun hurskautesi tarttuisi minuunkin. Toivon, että vastakin säilyttäisit innon ja jumalallisen kiivauden hyvän puolesta ja erityisesti Jumalaa koskevissa asioissa ja ennen kaikkea Hänen oikeauskoisissa dogmeissaan, joista ei ole lupa jättää huomiotta pienintä piirtoakaan. Jos siis se, joka on uskollinen vähässä, on uskollinen paljossakin (Luuk. 16:10), eikö monin verroin enemmän paljossa ole uskollinen se, joka on uskollinen myös suuremmissa asioissa? ”

Aamun Koiton 8/1997 keskustelupalsta